অধ্যায় ৪ ঃ অৰুণোদয় যুগৰ সাহিত্য— ২

অধ্যায় গাঁথনি

৪.১ উদ্দেশ্য
৪.২ পৰিচয়
৪.৩ অৰুণোদয় যুগত প্ৰকাশিত অসমীয়া বাতৰি কাকত আৰু তাৰ সাহিত্য
৪.৩.১ *আসাম বিলাসিনী*
৪.৩.২ *আসাম নিউজ*
৪.৩.৩ *মৌ*
৪.৩.৪ *আসাম বন্ধু*
৪.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৪.৫ অধিক জানিবলৈ
৪.৬ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
৪.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অৰুণোদয় যুগত *অৰুনোদই*ৰ বাদেও প্ৰকাশিত অসমীয়া কাকত-আলোচনীৰ বিষয়ে অৱগত হ'ব
- এই সময়ছোৱাত প্ৰকাশিত *আসাম বিলাসিনী, আসাম নিউজ, মৌ* আৰু *আসাম বন্ধু* কাকতৰ সাহিত্য সম্পৰ্কে স্পষ্ট ধাৰণা লাভ কৰিব।

৪.২ পৰিচয়

ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টিত আপুনি অৰুণোদয় যুগৰ সাহিত্য; মূলতঃ অৰুণোদয় যুগৰ লেখকসকল (অৰুণোদয় যুগৰ খ্ৰীষ্টীয়ান লেখক আৰু অৰুণোদয় যুগৰ অখ্ৰীষ্টীয়ান লেখক)ৰ বিষয়ে আৰু অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ *অৰুনোদই* তথা মিছনেৰীসকলৰ অৱদান সম্পৰ্কে বহলাই অধ্যয়ন কৰিলে। মন কৰিবলগীয়া যে সেই সময়ছোৱাত *অৰুনোদই* কাকতৰ উপৰি আৰু কেইবাখনো কাকত আলোচনী প্ৰকাশ হোৱাৰ কথাও ইতিমধ্যে আপুনি অধ্যয়ন কৰিলে।

এই কাকত আলোচনীসমূহেও অসমীয়া সাহিত্যৰ অৰুণোদয় যুগটোক সমৃদ্ধ কৰিছিল। এই অধ্যায়টোৰ এই আলোচনী-কাকতসমূহৰ অসমীয়া সাহিত্যলৈ অৱদান সম্পৰ্কে বহলাই আলোচনা কৰা হ'ব।

৪.৩ অৰুণোদয় যুগত প্ৰকাশিত অসমীয়া বাতৰি কাকত আৰু তাৰ সাহিত্য

অৰুনোদই কাকত প্ৰকাশৰ পৰা ১৮৮৯ চনত *জোনাকী* আলোচনী প্ৰকাশৰ সময়লৈকে তেৰখন অসমীয়া ভাষাৰ কাকত-আলোচনী প্ৰকাশ পাইছিল। যথা — *আসাম বিলাসিনী* (মাজুলী) (১৮৭১-১৮৮৩), *আসাম মিহিৰ* (১৮৭২-৭৩), *আসাম দৰ্পণ* (১৮৭৪-৭৫), *চন্দ্ৰোদয়* (১৮৭৬), *আসাম দীপক* (১৮৭৬), *গোৱালপাৰা হিতসাধিনী* (১৮৭৬-৭৮), *আসাম নিউজ* (১৮৮২-৮৫), *আসাম বন্ধু* (১৮৮৫-৮৬), *মৌ* (১৮৮৬-৮৭), *আসাম দীপক* (১৮৭৬-৭৭), *আসাম তৰা* (১৮৮৮) আৰু *ল'ৰাবন্ধু* (শিশু আলোচনী) (১৮৮৮) প্ৰকাশ পাইছিল। ইয়াৰ ভিতৰত *আসাম বিলাসিনী*, *আসাম নিউজ*, *মৌ* আৰু *আসাম বন্ধু* — এইকেইখনেই প্ৰধান বুলি ক'ব পৰা যায়। উপৰ্যুক্ত কাকতসমূহৰ ভিতৰত *আসাম মিহিৰ* ইংৰাজী-বঙলা আৰু *আসাম নিউজ* ইংৰাজী-অসমীয়া ভাষাৰ অৰ্থাৎ দ্বিভাষিক আছিল।

তলত এই চাৰিখন কাকতৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা কৰা হ'ল।

৪.৩.১ *আসাম বিলাসিনী*

অসমীয়া ভাষাৰ দ্বিতীয়খন সংবাদ-পত্ৰ হ'ল *আসাম বিলাসিনী*। আউনীআটী সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ দত্তদেৱ গোস্বামীৰ পৃষ্ঠপোষকতাত এই সংবাদ পত্ৰখন প্ৰকাশ পাইছিল। সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজৰ খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ প্ৰতি ক্ৰমাৎ বাঢ়ি অহা আকৰ্ষণত শঙ্কিত হৈ মিছনেৰীৰ খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বিৰুদ্ধে ছপাশাল আৰু সংবাদ-পত্ৰক হিন্দু ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মাধ্যম হিচাপে গ্ৰহণৰ সঙ্কল্প লৈ *আসাম বিলাসিনী*ৰ জন্ম। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত কাকতখনে *অৰুনোদই*ৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বী হিচাপেই আত্মপ্ৰকাশ কৰাৰ লগতে প্ৰতিষ্ঠা আৰু বিস্তাৰ লাভ কৰে।

ঊনবিংশ শতিকাত মাজুলীৰ নিচিনা ঠাইৰ পৰা 'ধৰ্মপ্ৰকাশ যন্ত্ৰ'ত মুদ্ৰিত *আসাম বিলাসিনী* পত্ৰিকাৰ প্ৰকাশ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। দৰাচলতে খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ প্ৰতি *অৰুনোদই*ৰ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰৰ প্ৰতিক্ৰিয়া স্বৰূপেই *আসাম বিলাসিনী*ৰ জন্ম। ইয়াক অসমৰ সংবাদ-পত্ৰৰ ইতিহাসত এক যুগান্তকাৰী প্ৰযত্ন, এক অঘোষিত বিপ্লৱ বুলি কোৱা হৈছে। ১৯৮৩ চনৰ *প্ৰকাশ* আলোচনীৰ *অৰুনোদই* সংখ্যাটিত "অৰুণোদই যুগত শিৱসাগৰ জিলাৰ সাংস্কৃতিক অৱস্থা" বিষয়ক প্ৰবন্ধত যতীন্দ্ৰনাথ গোস্বামীয়ে লিখিছে— "*অৰুনোদই* কাকতৰ জৰিয়তে খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ বাণী প্ৰচাৰ হোৱাত তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া স্বৰূপে আউনীআটী সত্ৰৰ পৰা ওলোৱা *আসাম বিলাসিনী* (১৮৭১-৮৩) কাকতে সনাতন হিন্দু ধৰ্মৰ তত্ত্বকথা আলোচনা কৰে।"

আউনীআটী সত্ৰৰ বুৰঞ্জীত তীৰ্থনাথ শৰ্মাই লিখিছে— "...বিদেশীয়ে প্ৰকাশ কৰা *অৰুনোদই*ৰ পাছতে আসমীয়া (অসমীয়া) লোকে উলিওৱা প্ৰথম সংবাদ-পত্ৰ

হ'ল প্ৰভু দত্তদেৱৰ মোহনীয় কীৰ্তি *আসাম বিলাসিনী*।" *আসাম বিলাসিনী* পত্ৰিকা সম্পাদনা আৰু প্ৰচাৰ কৰা সত্ৰাধিকাৰৰ কাৰ্যত সহায়ক ৰূপে আছিল শ্ৰীধৰ বৰুৱা। আঠ পিঠিৰ পত্ৰিকাখনৰ প্ৰতিটো পিঠিত স্তম্ভ তিনিটাৰে সৈতে কাগজৰ (ডিমাই) আকাৰ আছিল ১১″×৮″।

শেষৰ পিঠিৰ তলৰ পিনে এনেদৰে লিখা আছিল— "এই *আসাম বিলাসিনী* পত্ৰিকা আসাম যোড়হাটৰ অন্তৰ্গত মোং মাজালীৰ আউনীআটী সত্ৰত ধৰ্ম প্ৰকাশ যন্ত্ৰে প্ৰতি মাসে মুদ্ৰিত হয়, বাৰ্ষিক অগ্ৰিম মূল্য ১।। টকা।" ইয়াত 'মাজুলী' শব্দটি 'মাজালী' ৰূপতহে দেখিবলৈ পোৱা যায়।

আসাম বিলাসিনীত মূলতঃ ধৰ্ম বিষয়ৰ প্ৰবন্ধই ঠাই পাইছিল যদিও আন আন বিষয়ৰ প্ৰবন্ধও অন্তৰ্ভুক্ত হৈছিল। ১৮৭১ চনৰ পৰা ১৮৮৩ চনলৈ বাৰ বছৰ কাল এই আলোচনীখন ওলোৱাৰ পিছত বিশেষ কাৰণত ১৮৮৩ চনৰ পৰা এই কাকতখন ওলোৱাটো বন্ধ হয়। প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখযোগ্য যে পৰৱৰ্তী সময়ত, ১৯১১ চনত কৃষ্ণকান্ত ভট্টাচাৰ্য্যই যোৰহাটৰ তৰাজানত 'আসাম প্ৰেছ' স্থাপন কৰি ১৯১৩ চনত সাদিনীয়াকৈ *আসাম বিলাসিনী*ৰ পুনৰ প্ৰকাশ কৰিবলৈ লয়। দ্বিতীয় পৰিক্ৰমাত আসাম বিলাসিনীত ৰাজনৈতিক প্ৰবন্ধ আদি লিখা হৈছিল আৰু তাৰ বাবে সম্পাদক কৃষ্ণকান্ত ভট্টাচাৰ্য্যই ইংৰাজক জৰিমণাও দিব লগা হৈছিল।

১৮৭১ চনৰ পৰা ১৮৮৩ চনলৈ প্ৰকাশিত*আসাম বিলাসিনী* পত্ৰিকাখনিৰ কেৱল এটি (পঞ্চম বছৰৰ ১২ শ) সংখ্যাটিহে পোৱা গৈছে। ইয়াৰে প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় স্তম্ভত দুটি বিজ্ঞাপন আছে। এটা আছিল ১৮৭৬ চনত নগাঁৱৰ দিহিঙ্গীয়া গোসাঁয়ে *চন্দ্ৰোদয়* নামৰ ধৰ্মমূলক মাহেকীয়া কাকত উলিয়াওৰ বতৰা আৰু দ্বিতীয়টো দঁতাল হাতী চুৰ কৰি নিয়া। পত্ৰখনিৰ শীৰ্ষ নামটি চকুত লগা (Masthead)। ইয়াৰ ভিতৰত দুটি সংস্কৃত শ্লোক আৰি দিয়া হৈছিল। শেষ পৃষ্ঠাত 'মূল্য প্ৰাপ্তি'ৰ তালিকা সন্নিৱিষ্ট আছে।

প্ৰাপ্ত সংখ্যাটি আৰম্ভ কৰা হৈছে পৃষ্ঠা ৮৯, ৯০ আৰু ৯১ত ছপা কৰা 'যুৱৰাজৰ ভ্ৰমণ'ৰ কথাৰে। ৩১ জানুৱাৰী তাৰিখে ৰাতিপুৱা আগ্ৰাৰ পৰা গোৱালিয়ৰ অভিমুখে গমন কৰা যুৱৰাজৰ ভ্ৰমণ বৃত্তান্ত ইয়াত সন্নিৱিষ্ট আছে। ভাৰতীয় সংবাদৰ পাছতেই বিবিধ বিষয়ৰ দেশীয় সংবাদৰ শিতানটিৰ নাম দিছে 'সম্বাদাবলী'। ইয়াৰ প্ৰথমতেই 'বাঘে মানুহ খোৱা' বাতৰি ছপা কৰিছে। আন এক সংবাদ হ'ল 'আসামৰ মহামহিম চিফ কমিশ্যনৰ' পৃষ্ঠা ৯১ৰ পৰা ৯৩ লৈ পত্ৰকাৰ সেখ ফেৰাউদ্দিনৰ দীঘলীয়া টোকাটোৰ সামৰণিত অন্তৰেৰে ধন্যবাদ দি সুস্বাস্থ্যৰ অধিকাৰী হৈ নিৰীহ প্ৰজাক সুখত ৰাখিব বুলি আশা কৰিছে। সুস্পষ্ট আৰু প্ৰাঞ্জল গদ্যৰ সমাহাৰেৰে এই গদ্যটিৰ ছপাৰ আঁৰত *অৰুণোদই* কাকতৰ প্ৰভাৱৰ কথা নুই কৰিব নোৱাৰি। সম্পাদকলৈ লিখা চিঠিৰ শিতান এটা হ'ল— ঘোঁৰাৰ ছবিখনৰ ভিতৰত 'প্ৰেৰিত-পত্ৰ'। সংখ্যাটিত তিনিখন বিভিন্ন প্ৰসঙ্গৰ চিঠি ছপা

হৈছিল। প্ৰথমখন চিঠিত— গুৱাহাটীৰ চিদানন্দ প্ৰেছৰ পৰা প্ৰকাশিত মাহেকীয়া কাকত *চন্দ্ৰোদয়*ৰ শ্লোক এটাৰ প্ৰসঙ্গ উত্থাপন কৰি গৌৰীনাথ অধ্যাপকক মুকলিভাৱে আক্ৰমণ কৰিছে। ৯৪ৰ পৰা ৯৫ পৃষ্ঠালৈ ছপা হোৱা সুদীৰ্ঘ দ্বিতীয়খন পত্ৰত 'দেশহিতৈষী এজন সত্য বক্তা'ই অসম দেশৰ ভিতৰত প্ৰচলন হ'ল 'চোৱালী বেচাৰ নিয়ম'ৰ সমালোচনা কৰিছে। সমাজ সংস্কাৰৰ মনোভাবেৰে লিখা চিঠিৰ লেখকজন হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা হোৱাৰ সম্ভাৱনাই বেছি। তৃতীয়খন চিঠি আকৌ শ্ৰীছ, চ পত্ৰকাৰৰ। তেওঁ পৃথিৱীৰ গতি, ভাগৱত ৰচনা আদি বিভিন্ন বিষয়ৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা মিলাৰাম শৰ্মাৰ প্ৰবন্ধ এটাৰ কিছু কথাত অমত প্ৰকাশ কৰিছে। ধৰ্মীয় বিষয় প্ৰকাশৰ ওপৰত আৱদ্ধ এই কাকতখনে শাস্ত্ৰ সম্পৰ্কীয় আলোচনাত আক্ৰোশমূলক স্থিতি লোৱা দেখা নাযায়। তদানীন্তন প্ৰসিদ্ধ লেখক পদ্মহাস গোস্বামীয়ে ৰচনা কৰা কবিতাটিত পৰিৱৰ্তিত যুগৰ কবিতাৰ আৰ্হি থকা বুলি কোৱা হৈছে, পৃষ্ঠা ৯৫ আৰু ৯৬ প্ৰকাশ কৰা দীঘলীয়া কবিতাটি স্বদেশপ্ৰেমমূলক। প্ৰাক্-জোনাকী যুগৰ কবি ভোলানাথ দাসে বঙ্গৰ কবি মাইকেল মধুসূদন দত্তৰ অমিত্ৰাক্ষৰ ছন্দৰ কাব্যৰ অনুকৰণতেই ৰচনা কৰা *সীতা হৰণ কাব্য* আংশিকভাৱে এই আলোচনীত প্ৰকাশিত হয় আৰু ১৯০২ চনতহে পুথি আকাৰত ছপা হয়। ইয়াত ব্যৱহাৰ কৰা ছন্দৰ প্ৰতি চোকা বাক্যবাণেৰে ভোলানাথক আক্ৰমণ কৰা হৈছিল। যি নহওক *আসাম বিলাসিনী*তেই সমালোচনাৰ ধাৰাটিৰ আৰম্ভণি হৈছিল। *আসাম বিলাসিনী*ৰ যুগত অসমীয়া আখৰ জোঁটনিৰ বাবে কিছু আহুকাল নোহোৱা নহয়। সেই সময়ৰ ইংৰাজী বা অসমীয়া অভিধান নিৰ্ভৰযোগ্য নাছিল। গতিকে শঙ্কৰী পৰিৱেশতেই অসমীয়া ভাষাই আগবাঢ়ি সামান্য সকাহ পাইছিল। সম্বাদাৱলীৰ দ্বিতীয় বাতৰিৰ উদাহৰণ— "...অতি অসন্তোষেৰে প্ৰকাশ কৰা হৈছে, শিবসাগৰ জিলাৰ অধীন সমুদায় মৌজাতে মহামাৰী উপস্থিত হৈ নাজিৰাৰে পৰা গোলাঘাট মহকুমালৈকে ভয়ঙ্কৰ মূৰ্তি ধৰি অনেক লোকক যমলোকলৈ বিদায় দিছে..."

মাজুলীৰ নিচিনা ঠাইৰ পৰা সাংবাদিকতাৰ কোনো জ্ঞান নথকাকৈ ছপাযন্ত্ৰ কিনি সনাতন ধৰ্মৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিবলৈ এখন মাহেকীয়া কাকত প্ৰকাশ কৰা সহজ কথা নহয়। অসমীয়া ভাষাৰ পুতৌ লগা অৱস্থাত *আসাম বিলাসিনী*য়ে অতীত গৌৰৱ সোঁৱৰণ কৰাই নৱ যুগৰ পাতনি মেলিলে। পাশ্চাত্যৰ আধুনিক শিক্ষাৰ মেৰপেচৰ পৰা আঁতৰত থাকি আধুনিক শিক্ষা-সভ্যতাৰ মহৎ অনুষ্ঠান এটি প্ৰতিষ্ঠা কৰি এইখন আলোচনীয়ে তৎকালীন সমাজত দুঃসাহসিকতা আৰু প্ৰগতিশীলতাৰ পৰিচয় দি কৃতিত্ব লভিছে। এই কাকতৰ প্ৰেৰণাতেই *আসাম দীপক* আৰু *আসাম তৰা* নামৰ দুখন ধৰ্মালোচনী আৰু *চন্দ্ৰোদয়* পৰৱৰ্তী সময়ত ছপা হৈ ওলায়।

এই পত্ৰিকাখনৰ কেইটিমান উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য এনেধৰণৰ — এখন গ্ৰহণযোগ্য অসমীয়া অভিধানৰ অভাৱত দুখিলা পাতৰ কাকতখনৰ বৰ্ণাশুদ্ধিৰ পিনে মন নকৰা সত্ত্বেও ভাষা, বাক্য গাঁথনি আদি ওখ খাপৰ আছিল। *আসাম বিলাসিনী*য়ে

পুৰণি কথন ৰীতি ত্ৰুটীপূৰ্ণভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিলেও অসমীয়া ভাষাক খহনীয়াৰ পৰা ৰক্ষা কৰা বুলি ক'ব পাৰি। অসমীয়া 'ৰ'ৰ সলনি বঙলা 'ৰ'হে পত্ৰিকাখনত পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়া লিপিৰে লিখা এই সংস্কৃত শ্লোক দুটিৰে আলোচনীখনে নিজৰ পৰিচিতি আৰু নীতি ঘোষণা কৰিছিল। 'সম্বাদাবলী' শিৰোনামৰ সৈতে বিবিধ বিষয়ৰ এটি দেশীয় সংবাদৰ শিতান সন্নিৱিষ্ট কৰিছিল। ১৮৮৩ লৈকে সুদীৰ্ঘ বাৰ বছৰ সংবাদ-পত্ৰ আৰু ছপাশালৰ লগত অসমীয়া জাতিটোক জড়িত হ'বলৈ সাহস আৰু প্ৰেৰণা যোগোৱা প্ৰথমখন কাকত *আসাম বিলাসিনী*।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ কিমান চনৰপৰা কিমান চনলৈকে *আসাম বিলাসিনী* পত্ৰিকাখন পোনপ্ৰথম বাৰৰ বাবে প্ৰকাশ পাইছিল?

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ *আসাম বিলাসিনী* পত্ৰিকাখনৰ সম্পাদনাৰ ভাৰ কোনে গ্ৰহণ কৰিছিল?

.....

৪.৩.২ *আসাম নিউজ*

১৮৮২ চনত মাহেকীয়া কাকত *আসাম বিলাসিনী*ৰ প্ৰকাশ হৈ থকা সময়তেই গুৱাহাটীৰ পৰা *আসাম নিউজ* নামেৰে নতুন সাপ্তাহিক কাকত এখন প্ৰকাশিত হয়। এইখনেই অসমৰ পৰা প্ৰকাশিত প্ৰথম সাপ্তাহিক বাতৰিকাকত। কাকতখন অসমীয়া আৰু ইংৰাজী দুয়োটা ভাষাতে প্ৰকাশিত হৈছিল। মাণিক চন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু অন্নদাচৰণ ঢেকিয়াল ফুকনৰ (আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ পুত্ৰ) দ্বাৰা ব্যৱসায়-বাণিজ্য কৰাৰ ক্ষেত্ৰত পাশ্চাত্যৰ আৰ্হিত প্ৰতিষ্ঠিত অসমৰ প্ৰথম বিখ্যাত ব্যৱসায়ী প্ৰতিষ্ঠান "বৰুৱা-ফুকন ব্ৰাদাৰ্চ"ৰ পৃষ্ঠপোষকতাত "আসাম প্ৰিণ্টিং কৰ্পোৰেচন"ত মুদ্ৰিত হয়। *আসাম নিউজ* কাকতখনৰ সম্পাদক আছিল হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা। আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ এজন প্ৰধান দ্ৰষ্টা আৰু স্ৰষ্টা হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই সম্পাদনা কৰা *আসাম নিউজ* কাকতখনে অসমীয়া সাংবাদিকতাক বহুদূৰ আগবঢ়াই লৈ গ'ল। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই স্বীকাৰ কৰিছে, "...বাস্তৱিকতে *আসাম নিউজ* পঢ়ি তাৰ অসমীয়া লিখাৰ গঢ়ৰ ফালে ভালকৈ মন দিহে প্ৰথমতে মই অসমীয়া ভাষাত ৰচনা লিখিবলৈ শিকো।" সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাৰ মতে, "এই কাকতেই বৰ্তমান অসমীয়া বৰ্ণবিন্যাস পদ্ধতিৰ মান স্থিৰ কৰি দিয়ে...।" ইংৰাজী "Newspaper" শব্দটোৰ অসমীয়া ৰূপান্তৰ 'বাতৰিকাকত' এইখন কাকততে প্ৰথম ব্যৱহাৰ কৰা হয় বুলি কোৱা হৈছে। পুথি সমালোচনাৰ ক্ষেত্ৰতো *আসাম নিউজ* বাটকটীয়া। অসমৰ জুডিচিয়েল কমিছনাৰ অফিচাৰ ছুপাৰিটেণ্ডেণ্টৰ পৰা অৱসৰ লোৱাৰ

পাছতেই হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই কাকতখনৰ সম্পাদনাৰ কাম হাতত লয়। গতিকে মুকলিকৈ ইংৰাজ চৰকাৰৰ কিছুমান কাম-কাজৰ সমালোচনা কৰাৰ সুযোগ লৈছিল। যিটো কাম পূৰ্বৰ কাকত দুখনে কেতিয়াও কৰিব পৰা নাছিল। প্ৰজাৰ প্ৰতি চৰকাৰে কৰা অনিয়মৰ বিপক্ষে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই কাকতৰ জৰিয়তে মাত মাতিছিল। এফালে ৰাইজৰ অভাৱ-অভিযোগ আৰু আনফালে চৰকাৰৰ প্ৰশাসনীয় ৰীতি-নীতি দুয়োটিলৈ মন দিহে *আসাম নিউজৰ* সম্পাদনাৰ নীতি নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা হৈছিল। সাধাৰণতে কাকতৰ সম্পাদকক 'Political Radical' বুলি সমালোচনা কৰা হৈছিল, যিটো সত্য বুলি প্ৰমাণিত হৈছিল।

১৮৮৫ চনত *আসাম নিউজৰ* প্ৰকাশ বন্ধ হৈ যায়। সকলো দিশত আগবঢ়া এনে এখন কাকতৰ আয়ুস ইমান কম কিয় হ'ল সেই বিষয়ে তথ্য পোৱা নাযায়। এই সম্পৰ্কত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ শাৰীৰিক অসুস্থতাই ঘাই কাৰণ বুলি উল্লেখ কৰিলেও হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই পিছে *আত্মজীৱনী চৰিতত* লিখিছে— "...আনৰ পৰা অধিক সহায়তা নোলোৱাকৈ একেহাতে সেই কাকত চলাওঁ; কিন্তু কওঁতে বেজাৰ লাগে যে সি চিৰজীৱী নহ'ল।" চৰকাৰৰ দৃষ্টিত পেলোৱা স্থানীয় অভাৱ-অভিযোগ আৰু সম্পাদকীয় প্ৰবন্ধ অসমীয়া-ইংৰাজী দুয়োটি ভাষাতে লিখা হৈছিল। বিখ্যাত ৰাজনীতিবিদ মাণিক চন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু বাঙালী ভদ্ৰলোক অভয়শঙ্কৰ গুহই ইংৰাজী অংশ লিখাৰ ক্ষেত্ৰত সহায় আগবঢ়াইছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাৰ বলতেই কাকতখনে উচ্চ স্থান লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। চৰকাৰে দেশী চিভিলিয়ানৰ পেন্সন বন্ধ কৰা সম্পৰ্কত বিচৰা পৰামৰ্শ হেমচন্দ্ৰই কাকতখনৰ জৰিয়তেহে দিছিল। তেনেদৰে চিটা দিয়া, দেৱালয়ৰ নিয়ম-কানুন, কানি আয়োগৰ ওচৰত দাখিল কৰা সাক্ষ্য আদি সম্পৰ্কত পৰামৰ্শাৱলী *আসাম নিউজ* যোগে কৰ্তৃপক্ষক জনাইছিল। এই পৰামৰ্শ অথলে নোযোৱাৰ এটি উদাহৰণ হ'ল, দৰং জিলাত থকা কুপ্ৰথা 'বেগাৰ ধৰা'ৰ বিষয়ে কাকতখনত সমালোচনা প্ৰকাশ পোৱাত কৰ্তৃপক্ষই প্ৰথাটি উঠাই দিয়ে। অসমৰ ৰাইজৰ উন্নতিৰ অৰ্থে স্থাপিত আসাম এছোচিয়েশ্যনৰ লক্ষ্য পূৰণৰ বাবে দেশবাসীৰ পৰা দান-বৰঙণি বিচাৰি ১৮৮২ চনৰ জুলাই সংখ্যাত এটি গোহাৰি প্ৰকাশ কৰে। নানা উৎসৰ পৰা খবৰ গোটাই আনি ছপোৱাৰ লগতে অশুদ্ধ বুলি ভবা প্ৰবন্ধৰ লেখকক "আপোনাৰ চিঠিয়ে আমাৰ ফটা কাকতৰ পাচিতহে ঠাই পালে" —বুলি টানকৈ সমালোচনা কৰিবলৈ দ্বিধাবোধ কৰা নাছিল।... সততে নিজৰ মত নেৰা হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ গঢ় দেখি সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজে ইতিকিং কৰিবলৈ এৰা নাছিল "কি ভাতখোৱা মাছখোৱা ভাষাৰে বাতৰিকাকত লেখে?" হেমচন্দ্ৰই ভালেমান ইংৰাজী শব্দৰ অসমীয়া প্ৰতিশব্দ উলিয়াইছিল। পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ মন্তব্যটি এইখিনিতে মন কৰিব, "*আসাম নিউজে* যি ভাষা শিকাই গ'ল, আজিকালি অসমীয়া অসমীয়া গদ্য-ভাষাই তাকেহে আওৰাইছে।" বেজবৰুৱাৰ মতে, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ কাপৰ গুণত *আসাম নিউজে* অতি শীঘ্ৰে ওখ ঠাই অধিকাৰ কৰিছিল। সকলো মানুহে অতি আগ্ৰহেৰে কাকতখন পঢ়িছিল। পূৰ্বৰ *আসাম বিলাসিনীত*

বাক্য-বিন্যাস প্রণালী, ব্যক্তিগত আক্রমণে সমাদৰ হেৰুওৱাৰ বিপৰীতে "দোষ-ত্রুটিহীন" আৰু ৰসাল ভাষাৰ সেই কালৰ উপযোগী এইখন *আসাম নিউজে* সকলোকে হর্ষ দিয়ে। মন কৰিব পাৰে যে, যিগৰাকী লেখকক পৰৱর্তী পণ্ডিত-সাহিত্যিকে লিখাৰ ক্ষেত্রত আর্হি স্বৰূপে লৈছিল, সেইগৰাকী বেজবৰুৱাই পূর্বৱর্তী ভাষাৰ ওজা হেমচন্দ্র বৰুৱাক তেওঁৰ আদর্শ কৰি লোৱাটো সাধাৰণ কথা নহয়। আধুনিক অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যলৈ *আসাম নিউজৰ* গুৰুত্ব ইয়াৰ পৰাই অনুমান কৰিব পাৰি।

অসমৰ কোনোবা স্থানত নিশ্চয় *আসাম নিউজৰ* কিছু সংখ্যা সংৰক্ষিত হৈ আছে বুলি অনুমান কৰা হৈছে। পিছে বর্তমানলৈকে সেয়া সম্পূর্ণৰূপে উদ্ধাৰ কৰিব পৰা হোৱা নাই। এতিয়ালৈ যিখিনি *আসাম নিউজ* বুলি সামান্য তথ্য পোৱা হৈছে সেয়া নিউজ বা বাতৰি নহয়, কাকতখনৰ এটি আভাসহে মাথোন। ফুলস্কেপ আকাৰৰ আঠপিঠীয়া সাদিনীয়া বাতৰিকাকতৰ প্রথম পৃষ্ঠাত এনেদৰে লিখা আছিল।

আসাম নিউজ

সাদিনীয়া অসমীয়া-ইংৰাজী বাতৰিকাকত

The Assam News

কায্যংবা সাধয়েচ্ছৰীৰংবা পাতয়েদ্বুধঃ

সোমবাৰ, ১৪ ভাদ, ১৮০৪ শক,

২৮ আগষ্ট, ১৮৮২

ইয়াত হৰিবিলাস আগৰৱালাৰ দ্বাৰা প্রকাশিত *কীর্ত্তন* পুথিৰ বিষয়ে এনেদৰে আছে... "এই দেশত বৈষ্ণৱ ধর্ম প্রচাৰ কৰোঁতে ৺শঙ্কৰ আৰু তেওঁ শিষ্য মাধৱদেৱে সংস্কৃত *ভাগৱত* আদি পুথিৰ বৈষ্ণৱ ধর্ম সম্বন্ধীয় কোনো অংশ ভাঙ্গি অসমীয়া ভাষাৰে ভালেমান শব্দ পুথি কৰি থৈ গৈছে। আৰু বোধহয় অসমীয়া ভাষাত তেওঁবিলাকেই আদি কবি আছিল।..." হৰিবিলাস বাবুৰে *কীর্ত্তন* পুথি আগেয়ে এবাৰ ছপাইছিল। এই দ্বিতীয়বাৰ। দুয়োবাৰৰ পুথি আমি দেখিছোঁ আৰু তেওঁ যে শুদ্ধ ৰূপে ছপাবৰ নিমিত্তে প্রচুৰ পৰিশ্রম কৰিছে তাকো আমি বুজিছো।..." 'ল'ৰাৰ নিজা পুথি' বুলি আন এখন পুথিৰ সম্পর্কে লিখিছে— "গুৱাহাটীৰ নর্ম্মেল ইস্কুলৰ হেডমাষ্টৰ শ্রীযুত বাবু ব্রজপতি বন্দোপাধ্যায়ৰ দ্বাৰা লিখিত আৰু প্রকাশিত, ...ব্রজপতি বাবু বঙ্গালী। অসমীয়া ভাষা তেওঁৰ সম্বন্ধি বিদেশী তথাপিও যে তেওঁ সেই ভাষাৰে এখন পুথি লিখিছে, তাৰ বাবে তেওঁ ধন্যবাদৰ পাত্র...।" বেণুধৰ শর্মাই কাকতখনত দুটি বিজ্ঞাপনৰ নমুনা উল্লেখ কৰিছে। এই দ্বিভাষী কাকতখনৰ যোগেদি অসমীয়া বর্ণবিন্যাস পদ্ধতিৰ এটা মান স্থিৰ কৰাৰ লগতে আধুনিক অসমীয়া গদ্যৰ এটা গঢ় হেমচন্দ্র বৰুৱাই দিয়ে। অৱশ্যে অশুদ্ধ ভাষাৰ লিখা প্রবন্ধৰ ৰচকক চোকা বাক্যবাণ নিক্ষেপ কৰা বাবে সমসাময়িক বহুতো লেখক ভগ্ন মনোৰথ হ'বলগীয়া হৈছিল। বৰুৱাৰ ব্যক্তিত্বৰ পৰশত কাকতখনে পাইছিল এক মর্যাদা আৰু গাম্ভীর্য। কাকতখনৰ যোগেদি সমাজ আৰু কিতাপ এই দুয়োটাৰে তীক্ষ্ণ আৰু

সুস্থ সমালোচনাৰ বাট মুকলি কৰি দিলে। পুথি সমালোচনাৰ বাবে সমীক্ষিত পাঠৰ প্ৰসঙ্গ প্ৰথমে ইয়াতেই উত্থাপন কৰে। *আসাম নিউজ* বন্ধ হোৱাৰ পিছত ১৮৯৪ চনত *আসাম* নামৰ দ্বিতীয়খন সাপ্তাহিক কাকত গুৱাহাটীৰ শিক্ষানুৰাগী ব্যক্তি কালীৰাম বৰুৱাই *আসাম নিউজৰ* আৰ্হিত দ্বিভাষী (অসমীয়া-ইংৰাজী) কাকতখন প্ৰকাশ কৰে। ইয়াত মানিক চন্দ্ৰ বৰুৱাই ইংৰাজী আৰু সত্যনাথ বৰাই অসমীয়া ভাগত সহায় আগবঢ়াইছিল। সাত বছৰ চলি ১৯০১ চনত কাকতখনৰ বিস্তৰ ক্ষতিৰে সৈতে ছপা কাৰ্য বন্ধ হয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ কাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত *আসাম নিউজ* কাকতখন প্ৰকাশ পাইছিল ?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ *আসাম নিউজ* কাকতখনৰ সম্পাদনাৰ ভাৰ কোনে গ্ৰহণ কৰিছিল?

.....

৪.৩.৩ *মৌ*

অসমীয়া সংবাদ-পত্ৰৰ ইতিহাসত মাহিলী কাকত *মৌৰ* স্থান দশম। ১৮৮৬ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহৰ পৰা ১৮৮৭ চনৰ মাৰ্চ মাহলৈ মাত্ৰ চাৰিটা সংখ্যা প্ৰকাশ হৈ বন্ধ হৈ যোৱা হৰনাৰায়ণ বড়া (হৱনারায়ণ বড়া) সম্পাদিত *মৌ* কাকতখনৰ সেইসময়ৰ অসমীয়া সাহিত্যসৃষ্টিত যি ভূমিকা আছিল সেয়া নুই কৰিব নোৱাৰি। ১৮৮৬ চনৰে মে' মাহত নিজৰ পত্নীলৈ লিখা এখন চিঠিত উল্লেখ থকা মতে *মৌৰ* দৰে কাকত এখন প্ৰকাশৰ কথা বলিনাৰায়ণ বৰাই কিছুদিন আগৰ পৰা চিন্তা নকৰাকৈ নাছিল।

মৌৰ প্ৰকাশকালত বলিনাৰায়ণ বৰা এছিষ্টেণ্ট ইঞ্জিনিয়াৰ হিচাপে চৰকাৰী চাকৰি কৰি আছিল। সেয়ে সম্পাদক হিচাপে নিজৰ ভাতৃৰ নামটো ব্যৱহাৰ কৰিছিল যদিও আলোচনীখনৰ সমস্ত কাৰ্য অকলশৰে সম্পাদন কৰিছিল। আলোচনীখন ছপোৱাৰ বাবদ প্ৰয়োজনীয় অৰ্থ বৰাই বহন কৰিছিল। প্ৰকাশিত সকলোবোৰ প্ৰবন্ধ বৰাই নিজে ৰচনা কৰা কামফেৰাও কৰিছিল। মাত্ৰ চাৰিটা সংখ্যাৰ *মৌত* প্ৰকাশিত বৰাৰ নিজৰ প্ৰবন্ধবোৰত অসমৰ শিক্ষা, সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক অৱস্থা, ৰাজহ আৰু ভূমি ব্যৱস্থা, স্ত্ৰী-স্বাধীনতা, সাময়িক প্ৰসঙ্গ আদিয়েই প্ৰাধান্য লাভ কৰিছিল। ইয়াৰ মাজেদি সেই সময়ৰ উচ্চ শিক্ষিত উদাৰ, নৱমপন্থী, মাতৃভূমিৰ উন্নতিৰ চিন্তা কৰা ব্যক্তিৰ অভিমতহে প্ৰকাশিত হৈছে। ধীৰে ধীৰে প্ৰশাসনীয় আৰু সামাজিক সংস্কাৰ *মৌৰে* বিচাৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত ক'ব পৰা যায় যে, "স্ত্ৰীশিক্ষা অপ্ৰয়োজনীয় বুলি *মৌত* উল্লেখ কৰা নাই; কিন্তু

তিৰোতাৰ শিক্ষা আৰু স্বাধীনতা সম্পৰ্কত ব্যক্ত কৰা মন্তব্য সাম্প্ৰতিক কালৰ দৃষ্টিত উদাৰ বুলি ক'ব নোৱাৰি।" বৰাৰ মতে "তিৰুতাক পঢ়িবলৈ দিয়া বেয়া কথা নহয়; কিন্তু... কি ডাক্তৰ বা উকিল হই মুনিহৰ ব্যৱসায়বোৰ চলাব ইও বাঞ্ছনীয় নহয়।" এই কথাত বৰাৰ চিন্তাৰ অস্পষ্টতা আৰু স্ববিৰোধিতা প্ৰকট কৰি তুলিছে। তেওঁৰ স্পষ্ট মত— "ঘৰেই ছোৱালীৰ ঘাই পঢ়াশালী"; নাৰী পুৰুষৰ অধীন আৰু পুৰুষ আৰ্থিক পৰিস্থিতিৰ অধীন।

পশ্চিমীয়া শিক্ষা, আচাৰ-নীতি অন্ধভাৱে ভাৰতীয়সকলে অনুকৰণ নকৰি দেশ, কাল আৰু পাত্ৰৰ উপযোগিতা চাইহে গ্ৰহণ কৰাৰ বাবে *মৌৰে* উপদেশ দিছে। অসমৰ চাহ বাগানৰ বনুৱা সম্পৰ্কত আগবঢ়োৱা অভিমতে সেই সময়ৰ ডেকাচামক উত্তপ্ত কৰি তুলিছিল। অৱশ্যে কেইখনমান বঙলা কাকতে অতিৰঞ্জিতভাৱে চাহ বাগিচাৰ বনুৱাৰ দুৰ্দশাৰ বৰ্ণনা দাঙি ধৰিলেও বলিনাৰায়ণ বৰাই বনুৱাৰ একপক্ষীয় স্বৰ্গসুখৰ চিত্ৰ প্ৰদৰ্শন কৰিছে। বৰাৰ দৃষ্টিভঙ্গী খেতিয়ক আৰু বনুৱাৰ প্ৰতি থকা অৱজ্ঞামিশ্ৰিত পুতৌৰে ভৰপূৰ। প্ৰয়োজন অনুসৰি বৰাই চৰকাৰক তীব্ৰ সমালোচনা নকৰাকৈও থকা নাই। *মৌৰে* শাসনৰ উন্নতিৰ নিমিত্তে উদ্দেশ্যপ্ৰণোদিত সক্ৰিয় ৰাজনৈতিক আন্দোলনত বিশ্বাস নকৰিছিল। বঙালী-অসমীয়াৰ পাৰস্পৰিক বিদ্বেষক প্ৰশ্ৰয় নিদি বঙালী উচ্চমান্যতা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি থকা অৱজ্ঞাক নিন্দা কৰা হৈছে। অৱশ্যে *মৌত* প্ৰকাশিত দুই-এটি মন্তব্য ভাষাৰ বিকাশৰ দুৰ্যোৰ পৰিপন্থী বুলি কোৱা হৈছে। কিন্তু আনফালে সেই সময়ত একপ্ৰকাৰ অভাৱনীয় সৰ্বভাৰতীয় সংহতিমূলক দৃষ্টিভঙ্গীৰ অসমীয়াসকলক ঠেক মনোবৃত্তি পৰিহাৰ কৰিবলৈ আহ্বান জনোৱা কথাটি মন কৰিবলগীয়া। *মৌ* বি. চি. চৰকাৰৰ দ্বাৰা বহু বাজাৰ ষ্ট্ৰিটৰ 'ইণ্ডিয়া প্ৰেছ'ত ছপা হৈছিল। বছৰেকীয়া বৰঙণি ৩ টকা আৰু প্ৰতিটো সংখ্যাৰ দাম ছ অনা। প্ৰতিটো সংখ্যাৰ প্ৰবন্ধসূচীৰ ওপৰত মাইকেল মধুসূদন দত্তৰ কাব্যৰ পংক্তি দিয়া হৈছিল—

"ৰচ মধুচক্ৰ, গৌড়জন যাহে
আনন্দে কৰিবে পাণ সুধা নিৰবধি।"

কলিকতীয়া প্ৰবসুৱা ছাত্ৰ কিছুমানৰ বিৰোধিতাৰ ফলশ্ৰুতিত কাকতখন বন্ধ কৰিবলগীয়া হয়। আনহাতে, নগাঁৱত থাকি কলিকতাৰ পৰা আলোচনী প্ৰকাশ কৰা কামটো যথেষ্ট কঠিন হৈ পৰা কথাটিও নুই কৰিব নোৱাৰি। এই সম্পৰ্কত *মোৰ জীৱন সোঁৱৰণত* লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই এনেদৰে লিখিছে— "আমি লৰালি কালত তেতিয়া নুবুজিলোঁ যে *মৌৰ* নিচিনা এখন ভাল কাকত বধ কৰি আমাৰ দেশৰ কি অনিষ্টকে সাধন কৰিলোঁ।" সম্পাদনা, প্ৰতিবেদন, ৰচনা প্ৰস্তুতকৰণ, গ্ৰাহকৰ উদাসীনতা, বাণিজ্যিক বিফলতা, কলিকতীয়া অসমীয়া ছাত্ৰৰ আক্ৰমণ আদি মিলি হোৱা সৰু নাৱত গুৰুভাৰ লৈ *মৌ* বুৰিল। *মৌৰ* নতুন ঠাঁচৰ বৌদ্ধিক আবেদনৰ প্ৰতি সঁহাৰি নজনোৱা বাবে অসমীয়া মানুহখিনিৰ সুস্থ জীৱন-দৰ্শন গঢ়ি নুঠিল। অসমীয়া সাহিত্যত তেওঁৰ

অৱদান সামান্য হ'লেও ঊনবিংশ শতিকাৰ এজন বুদ্ধিদীপ্ত অসমহিতৈষী ব্যক্তি ৰূপে বলিনাৰায়ণ বৰাৰ নাম সদায় মনত ৰখা উচিত।

এই কাকতখনৰ বাক্যৰীতি আৰু শব্দ প্ৰয়োগৰ কেইটামান উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য আছিল এনেধৰণৰ — 'ৱ'ৰ পৰিৱৰ্তে 'য়'ৰ ব্যৱহাৰ, 'ৰ'ৰ সলনি বাংলা 'ৰ'ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। কিছুমান আচহুৱা ব্যাকৰণিক প্ৰয়োগো মন কৰিবলগীয়া— হই, পাই, জাই আদিৰ প্ৰয়োগ; ক্ৰিয়া বিশেষণত বিভক্তি 'কৈ'ৰ ঠাইত 'কে'ৰ প্ৰয়োগ— নোহোৱাকে, কলৌজপৌকে। 'ও' প্ৰত্যয় সাধাৰণতে শব্দৰ শেষৰ ব্যঞ্জনৰ লগত মিলি যোৱা দেখা যায়। কিন্তু 'মৌ'ত ই পৃথক ৰূপত দেখা দিছে— কাৰও, অলপও আদি। 'ঞ'ৰ ব্যৱহাৰ দেখা নাযায়— কেওাঁ (কেঞা), এওাঁ (এঞা)। কামৰূপী উপভাষাৰ উচ্চাৰিত শব্দৰ প্ৰয়োগ আদি।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ঃ *মৌ* কাকতখনৰ প্ৰতিটো সংখ্যাৰ প্ৰবন্ধসূচীৰ ওপৰত কাৰ কি পংক্তি উল্লেখ কৰা হৈছিল?

.....

.....

৪.৩.৪ *আসাম বন্ধু*

১৮৮৫ খ্ৰীঃত প্ৰকাশ হোৱা *আসাম বন্ধু* এখন মাহেকীয়া কাকত— *মাসিক পত্ৰ*। কাকতখনৰ প্ৰকাশক, সম্পাদক আৰু উদ্ভাৱক হ'ল গুণাভিৰাম বৰুৱা। নগাঁও নগৰত জন্ম লাভ কৰা কাকতখন সাহিত্য, কলা আৰু বিজ্ঞান বিষয়ৰ ৰচনাৰে সমৃদ্ধ। কলিকতাৰ পৰা মুদ্ৰিত *আসাম বন্ধু* কাকতৰ প্ৰথম বছৰৰ প্ৰতিটো সংখ্যা ৩২ পৃষ্ঠাযুক্ত আছিল। বছৰেকীয়া বৰঙণিৰ উল্লেখ তাত লিপিবদ্ধ নাছিল। ব্ৰিটিছ প্ৰশাসনৰ উচ্চপদস্থ বিষয়া হিচাপে নগাঁৱত কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি থকা সময়ছোৱাতেই কাকতখন সম্পাদনাৰ কাম হাতত লয়। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষা সম্পৰ্কত থকা কঠোৰতা *আসাম বন্ধুৰে* মানি চলা নাই। এই বিষয়ত *আসাম বন্ধু* কিছু উদাৰ আছিল যেন বোধ হয়। ভাষাৰ বুনিয়াদ সুদৃঢ় কৰা *আসাম নিউজ* পিছত *আসাম বন্ধুৰে* সাহিত্য সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰখন মুকলি কৰি দিলে। এই কাকতখনতে প্ৰকাশিত ভোলানাথ দাস আৰু ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ কবিতাৰ মাজেৰে অসমীয়া কবিতাই সুঁতি সলাবলৈ ধৰে।

আসাম বন্ধুৰ সম্পাদকীয় পৃষ্ঠাত এনেকৈ লিখা আছিল— "আমাৰ উদ্দেশ্য সামান্য। সেইয়ে, সাধাৰণ মনোৰঞ্জন আৰু জ্ঞান চৰ্চা।" মনোৰঞ্জনৰ অৰ্থে কাকতখনত কবিতা আৰু কবিতাসদৃশ ৰচনা আৰু হাস্য-ব্যঙ্গযুক্ত ৰসাত্মক সমাজ-সমালোচনা

নিয়মিতভাৱে প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। ঐতিহাসিক তথ্যৰ বৰ্ণনা, জনজাতীয় জীৱন-চৰ্যাৰ বৰ্ণনা, পদাৰ্থ একোটাৰ বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণ বা পৰ্যালোচনা, নতুন প্ৰকাশনৰ গঠনাত্মক সমালোচনা আদি প্ৰকাশেৰে শিক্ষিত জনসাধাৰণৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিবলৈ বিচাৰিছিল।

আনহাতে, এনেদৰে ঘোষণাও কৰিছিল— "...আমি শাসন, বিচাৰ আদি ৰাজনৈতিক বিষয়বিলাকত হস্তক্ষেপ কৰিব নোখোজো। ৰাজনীতিত আমি অনভিজ্ঞ। সাম্প্ৰদায়িক ধৰ্ম সম্বন্ধে আমি মতামত প্ৰকাশ নকৰো।" কিন্তু ই পৰিস্থিতি সম্ভূত প্ৰতিশ্ৰুতি। ১৮৬৯ খ্ৰীঃত গুণাভিৰাম বৰুৱাই ব্ৰাহ্মণ্য ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰে যদিও ধৰ্ম-সম্প্ৰদায় নিৰ্বিশেষে শিক্ষিত সাধাৰণে কাকতখন গ্ৰহণ কৰাটোৱেই তেওঁৰ প্ৰধান ইচ্ছা আছিল। "দেশত এখান কাকত আছে থাওক। আৱশ্যক হওক বা নহওক দেশৰ গৌৰৱ ৰওক, ভাষাৰ বাট মুকলি হওক।" সম্পাদকীয়ত এনে আকাংক্ষাই *আসাম বন্ধুৰ* চালিকা শক্তি। প্ৰথম সম্পাদকীয়ত কোৱা হৈছে, "আমাৰ দেশত যিবিলাক মেল হয়, সেইবিলাকত সমাজৰ আচাৰ-ৰীতিৰ মাথোন আন্দোলন হয়। সেইবিলাক মেলত বিজ্ঞান, শিল্প, সাহিত্যৰ আন্দোলন হোৱা প্ৰথা ইয়াত সমূলি নাই। এই আন্দোলনৰ অভাৱ মোচন কৰিবৰ আশা কৰি *আসাম বন্ধু* আগবাঢ়িব খুজিছে।" মুঠ ১৪টা সংখ্যা প্ৰকাশ পোৱাৰ পাছত ১৮০৭-০৮ শকৰ চ'ত-ব'হাগ সংখ্যাটো প্ৰকাশ পোৱাৰ পাছতে, ১৮৮৬ খ্ৰীঃত *আসাম বন্ধুৰ* প্ৰকাশ বন্ধ হয়।

অসমীয়া শিক্ষিত লোকে নিজৰ মাতৃভাষাত চিন্তা-চৰ্চা কৰাটো সেই সময়ত লাজৰ বিষয় আছিল। গতিকে *আসাম বন্ধুৰ* প্ৰথম বছৰৰ ১২টা সংখ্যাৰ প্ৰতিটোতে গড় হিচাপত দুজনকৈ লেখকেও কাকতখনৰ লগত জড়িত নাছিল। সেয়ে নামী-বেনামী-ছদ্মনামী বিভিন্ন লেখাৰে ৩২ পৃষ্ঠাৰ কাকতখন পূৰ কৰিবলগীয়া অৱস্থা এটাৰ সৃষ্টি হৈছিল। এই সময়ছোৱাত অসমত দেশৰ সৰ্বাঙ্গীন উন্নতিত সহায়ক হোৱা অনুষ্ঠান নাছিল। সম্পাদকীয়ত কোৱা হৈছে "দুৰ্ভগীয়া আসাম দেশত এইবিলাকৰ অনুষ্ঠান নোহোৱা বাবে ইয়াৰ মানুহৰ মন নিচেই সঙ্কীৰ্ণ।" ১৮৫৫ চনত আসাম দেশ হিতৈষিণী সভা, ১৮৫৭ চনত জ্ঞান প্ৰদায়িনী সভা, ১৮৬৭ চনত 'আসাম এছ'চিয়েচন', ১৮৭২ চনত 'আসাম লেংগুইজ ইম্প্ৰুভমেণ্ট ছোচাইটি' স্থাপিত হৈছিল যদিও ঊনবিংশ শতিকাৰ আশীৰ দশকত সেইবোৰ লুপ্ত হৈ গ'ল। এইবোৰ অনুষ্ঠানে শিল্প, সাহিত্য, বিজ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰখনত আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰাত "এই আন্দোলনৰ অভাৱ মোচন"ৰ বাবেই আৰু "আন্দোলনৰ দ্বাৰায় জ্ঞানৰ উন্নতি" সাধন কৰিবৰ বাবেই *আসাম বন্ধুৰ* জন্ম।

১৬ মাহ আৰু ১৪টা সংখ্যা প্ৰকাশ পোৱা কাকতখনত প্ৰথম বছৰত ১২টা আৰু দ্বিতীয়টো বছৰত মাত্ৰ দুটা সংখ্যাহে প্ৰকাশিত হৈছিল। ডিম্বেশ্বৰ নেওগ আৰু হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে কিন্তু *আসাম বন্ধুৰ* ১৬টা সংখ্যা প্ৰকাশ হোৱা বুলি উল্লেখ কৰিছে। প্ৰকৃততে দ্বিতীয় খণ্ডৰ সংখ্যা দুটাৰ শীৰ্ষ ভাগত ১/২ সংখ্যা আৰু ৩য়-৪র্থ সংখ্যা বুলি

মুদ্রিত হোৱাৰ ফলতেই তেনেকুৱা হৈছিল। দ্বিতীয় খণ্ডত কাকতখন দুমহীয়া আৰু চাৰিটা মাহত দুটা সংখ্যা ওলোৱা যেনহে হ'লগৈ। এইখিনিতে উল্লেখ থকা ভাল যে, নগেন শইকীয়াৰ দ্বাৰা পুনৰ সঙ্কলিত *আসাম বন্ধুৰ* দ্বিতীয় খণ্ডৰ প্রথমটো সংখ্যা ৭২ পিঠিৰ আৰু অন্তিম সংখ্যাটি ৭০ পিঠিৰ ৰূপত পোৱা গৈছে। সম্ভৱতঃ *আসাম বন্ধু* মুঠ পৃষ্ঠা সংখ্যা ৫৭৬ হ'লে দ্বিতীয় সংখ্যাটিৰ শেষ পৃষ্ঠাটি ৭২তকৈ কম হোৱাৰ কোনো কাৰণ দেখা নাযায়। যি নহওক মুঠ ১৪টা সংখ্যা প্রকাশ পোৱাৰ পাচত ১৮৮৬ চনৰ মার্চ-এপ্রিল সংখ্যা প্রকাশ পোৱাৰ লগে লগে *আসাম বন্ধু* গতিৰুদ্ধ হৈ পৰিল। অকাল মৃত্যু হোৱা কাকতখনৰ মৰণৰ দুমাহ আগতেই সম্পাদকীয়ত কোৱা হৈছিল "নানা কাৰণত আমাৰ দেশত আমাৰ মাতৃভাষাৰ সাময়িক পত্র দীর্ঘকাল স্থায়ী নহয়। নহ'বৰ কাৰণো অনেক। সাময়িক পত্র ল'ব পৰা মানুহৰ যি সংখ্যা তাৰ অনেকেই ইংৰাজী আৰু বাঙ্গালা-পত্র লয়। আৰু তাৰ দ্বাৰাই সাময়িক পত্রৰ বাবে যি অভাৱ সি গুছে।" *আসাম বন্ধুৰ* ভাষা আৰু ৰুচি সমসাময়িক বহু লোকৰ গ্রহণযোগ্য হোৱা নাছিল। আখৰ জোঁটনি আৰু ব্যাকৰণৰ নিকপকপীয়া বান্ধোন এই কাকতখনত নথকাটোৱে ইয়াৰ কাৰণ। আনহাতে, কনকলাল বৰুৱাৰ মতে, "ব্যাকৰণিক নিয়মৰ কঠিন নিগড় নথকা বাবেই *আসাম বন্ধু* বহুত ন-লিখাৰুৰ আদৰৰ ধন আছিল।" এবছৰমান আৰু অধিক চলি থাকিলে "ন-লিখাৰুৰ আদৰৰ ধন" *আসাম বন্ধুৱে* নতুন লেখক সমাজ এখন নিশ্চয় গঢ়ি তুলিব পাৰিলেহেঁতেন।

স্বল্পায়ু আয়ুসৰ এই আলোচনীখনে কিন্তু কমলাকান্ত ভট্টাচার্য্য, ভোলানাথ দাস আৰু লম্বোদৰ বৰাৰ নিচিনা সাহিত্য প্রতিভাক প্রতিষ্ঠা দান কৰিলে। জোনাকী যুগৰ ত্রিমূর্তিৰ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আৰু হেমচন্দ্র গোস্বামীয়েও *আসাম বন্ধুতেই* তেওঁলোকৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ শুভাৰম্ভ কৰিছিল। কবি-প্রবন্ধকাৰ ৰত্নেশ্বৰ মহন্ত, চিন্তাবিদ সত্যনাথ বৰা, পদ্মাৱতী দেৱী ফুকননীৰ প্রতিভা বিকাশৰ স্থলো আছিল *আসাম বন্ধু।* সেইবাবেই "প্রতিভা সৃষ্টি কৰা আৰু প্রকাশ কৰাৰ প্রতি থকা প্রৱণতাহে *আসাম বন্ধুত* পৰিলক্ষিত হয় বেছিকৈ..." বুলি নগেন শইকীয়াই সঠিক মন্তব্যই কৰিছে। ঊনবিংশ শতিকাৰ সমাজখন প্রধানকৈ কাকতখনৰ লেখাবোৰৰ মাজত বিচাৰি পোৱা যায়। পোনতেই সদৰি কৰা ধৰণে কাকতখনে অসমৰ ৰাজনৈতিক প্রেক্ষাপট দাঙি ধৰিব বিচৰা নাই। সমকালীন সমাজৰ আশা-আকাংক্ষা, হাঁহি-কান্দোন, সততা-শঠতা আদিৰ প্রতিফলন *আসাম বন্ধুত* ঘটিছে। কাকতখনত "স্বাধীনতা নে স্বেচ্ছাচাৰ" আৰু "ঘৈণীৰ কর্তব্য ও স্ত্রীশিক্ষা" বিষয়ক ধাৰাবাহিক প্রবন্ধত পুৰুষ প্রধান অসমীয়া সমাজখনৰ মনুযুগীয়া ৰক্ষণশীলতা প্রকাশ পাইছে। নিজৰ স্ত্রী স্বর্ণলতা, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ কন্যা পদ্মাৱতী দেৱী ফুকননীৰ ৰচনা প্রকাশ কৰি স্ত্রীশিক্ষাৰ গুৰুত্ব সমাজখনক বুজাবলৈ কৰা বৰুৱাদেৱৰ চেষ্টা বিফল হৈছিল। আনহাতে, শঙ্কৰদেৱৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰা লোকক এইখন কাকততে "কীর্ত্তন" শীর্ষক প্রবন্ধত কৈছে— "যিসকলে শঙ্কৰদেৱক গ্লানি কৰে,

সেইসকলেও সেই সমস্ত কার্যত *কীর্ত্তন* পঢ়ায়।" আকৌ ভোলানাথ দাসে পৰাধীন অসমত স্বাধীনতাৰ স্পৃহা থকা অসমীয়াৰ মনটিৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিছিল 'কাৰাবদ্ধ ৰাজপুত্ৰ' আৰু 'ৰজনী' কবিতাৰে।

এই কাকতখনত নিয়মীয়াকৈ কবিতাগঢ়ী ৰচনা আৰু হাস্য-ব্যঙ্গ ৰসাত্মক সমাজ-সমালোচনা প্ৰকাশৰ দ্বাৰা সাধাৰণ মানুহৰ মনোৰঞ্জন আৰু জ্ঞান দিবলৈ যত্ন কৰা পৰিলক্ষিত হয়। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্যৰাজি ধোঁৱাচাং আৰু থাপনাৰ পৰা নমাই সৰ্বসাধাৰণৰ আগত মেলি ধৰাৰ প্ৰয়াস কৰে। অৱশ্যে আখৰ-জোঁটনি আৰু ব্যাকৰণৰ কপকপীয়া বান্ধোন নথকা বাবে কাকতখন ইতিকিঙৰ পাত্ৰ হৈছিল। মূলতঃ কলিকতাৰ পৰা প্ৰকাশ হোৱা আৰু বঙালী কৰ্মচাৰীয়ে মুদ্ৰক আৰু আৰ্হি কাকত সংশোধক হোৱা বাবে আখৰ-জোঁটনি ভুল যথেষ্ট দেখা যায়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ *আসাম বন্ধুৰ* মুঠ কিমানটা সংখ্যা প্ৰকাশ হৈছিল? এই বিষয়ে থকা দ্বিতমৰ কথাখিনিও চমুকৈ লিখক। (৬০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

৪.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অৰুণোদয় যুগত *অৰুনোদই* কাকতৰ উপৰি আৰু কেইবাখনো কাকত আলোচনী প্ৰকাশ পাইছিল। এই কাকত আলোচনীসমূহেও অসমীয়া সাহিত্যৰ অৰুণোদয় যুগটোক সমৃদ্ধ কৰিছিল।
- *অৰুনোদই* কাকত প্ৰকাশৰ পৰা ১৮৮৯ চনত *জোনাকী* আলোচনী প্ৰকাশৰ সময়লৈকে তেৰখন অসমীয়া ভাষাৰ কাকত-আলোচনী প্ৰকাশ পাইছিল। সেই আলোচনীসমূহৰ নাম আৰু প্ৰকাশৰ চন অধ্যায়টোত উল্লেখ কৰা হৈছে।

- আলোচ্য সময়ছোত প্রকাশিত আলোচনীসমূহৰ ভিতৰত *আসাম বিলাসিনী*, *আসাম নিউজ*, *মৌ* আৰু *আসাম বন্ধু* — এইকেইখনেই প্রধান বুলি ক'ব পৰা যায়। অধ্যায়টোত এই চাৰিখন কাকত-আলোচনীৰ প্রকাশৰ সময়, উদ্দেশ্য আৰু কেনে ধৰণৰ লিখনি প্রকাশ পাইছিল সেই বিষয়ে বহলাই আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল।
- অধ্যায়টিৰ অধ্যয়নে আপোনাক তদানীন্তন কালৰ কাকত-আলোচনীৰ অসমীয়া সাহিত্যলৈ অৱদান সম্পর্কে সম্যক ধাৰণা প্রদান কৰিব।

৪.৫ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

১) ডেকা, উমেশ (২০১৬) ঃ *প্রসঙ্গ ঃ ঊনবিংশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্য*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

২) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৬৪) ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*; গুৱাহাটী।

৩) নেওগ, মহেশ্বৰ (সঙ্কলিত আৰু পুনঃ সম্পাদিত) (১৯৮৩) ঃ *অৰুনোদই*; গুৱাহাটী।

৪) ভট্টাচার্য্য, বীৰেন্দ্র কুমাৰ (১৯৮৫) ঃ *ডেৰশ বছৰৰ অসমীয়া সংস্কৃতিত এভুমুকি;* গুৱাহাটী।

৫) শইকীয়া, চন্দ্রপ্রসাদ (সম্পা.) (১৯৯৮) ঃ *অসমৰ বাতৰিকাকত-আলোচনীৰ ডেৰশ বছৰীয়া ইতিহাস;* গুৱাহাটী।

৬) শইকীয়া, নগেন (সম্পা.) (১৯৮৪) ঃ *আসাম বন্ধু*, গুৱাহাটী।

৭) শর্মা, তীর্থনাথ (১৯৭৫) ঃ *আউনীআটী সত্রৰ বুৰঞ্জী;* আউনীআটী সত্র।

৮) শর্মা, সত্যেন্দ্রনাথ (সম্পা.) (১৯৮০) ঃ *মৌ*; গুৱাহাটী।

৯) শর্মা, সত্যেন্দ্রনাথ (১৯৮৯) ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত;* গুৱাহাটী।

১০) হাজৰিকা, অতুলচন্দ্র (সম্পা.) (১৯৬৮) ঃ *বেজবৰুৱা গ্রন্থাৱলী*, ১ম খণ্ড *(মোৰ জীৱন সোঁৱৰণ)*; গুৱাহাটী।

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

১১) Saikia, N. (1988) : *Background of Modern Assamese Literature;* New Delhi.

৪.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৮৭১ চনৰ পৰা ১৮৮৩ চনলৈ বাৰ বছৰ কাল *আসাম বিলাসিনী* পত্রিকাখন পোনপ্রথমবাৰৰ বাবে প্রকাশ পাইছিল।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ *আসাম বিলাসিনী* পত্রিকাখনৰ সম্পাদনাৰ ভাৰ গ্রহণ কৰিছিল শ্রীধৰ বৰুৱাই।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মাণিক চন্দ্র বৰুৱা আৰু অন্নদাচৰণ ঢেকিয়াল ফুকনৰ (আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ পুত্র) দ্বাৰা ব্যৱসায়-বাণিজ্য কৰাৰ ক্ষেত্রত পাশ্চাত্যৰ আৰ্হিত প্রতিষ্ঠিত অসমৰ প্রথম বিখ্যাত ব্যৱসায়ী প্রতিষ্ঠান "বৰুৱা-ফুকন ব্রাদার্চ"ৰ পৃষ্ঠপোষকতাত "আসাম প্রিণ্টিং কর্পোৰেচন"ত মুদ্রিত হৈছিল।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ *আসাম নিউজ* কাকতখনৰ সম্পাদক আছিল হেমচন্দ্র বৰুৱা।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্রতিটো সংখ্যাৰ প্রবন্ধসূচীৰ ওপৰত মাইকেল মধুসূদন দত্তৰ কাব্যৰ পংক্তি দিয়া হৈছিল—

"ৰচ মধুচক্র, গৌড়জন যাহে
আনন্দে কৰিবে পাণ সুধা নিৰবধি।"

৬ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৬ মাহ আৰু ১৪টা সংখ্যা প্রকাশ পোৱা *আসাম বন্ধুৰ* প্রথম বছৰত ১২টা আৰু দ্বিতীয়টো বছৰত মাত্র দুটা সংখ্যাহে প্রকাশিত হৈছিল। ডিম্বেশ্বৰ নেওগ আৰু হেমচন্দ্র গোস্বামীয়ে কিন্তু *আসাম বন্ধুৰ* ১৬টা সংখ্যা প্রকাশ হোৱা বুলি উল্লেখ কৰিছে। প্রকৃততে দ্বিতীয় খণ্ডৰ সংখ্যা দুটাৰ শীর্ষ ভাগত ১/২ সংখ্যা আৰু ৩য়-৪র্থ সংখ্যা বুলি মুদ্রিত হোৱাৰ ফলতেই তেনেকুৱা হৈছিল। দ্বিতীয় খণ্ডত কাকতখন দুমহীয়া আৰু চাৰিটা মাহত দুটা সংখ্যা ওলোৱা যেনহে হ'লগৈ।

৪.৭ আৰ্হি প্রশ্ন

ক) বস্তুধর্মী প্রশ্ন (৫০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ 'অৰুণোদয় যুগ' *অৰুনোদই*ৰ বাদে কেইখন কাকত-আলোচনী প্রকাশ পাইছিল?

প্রশ্ন ২ ঃ প্রথম অসমীয়া দ্বিভাষিক কাকত-আলোচনীখনৰ নাম কি?

খ) চুটি প্ৰশ্ন (১৫০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ *অৰুণোদই* কাকতৰ পৰৱৰ্তী কাকত *আসাম বিলাসিনী*ৰ বিষয়ে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ *আসাম বন্ধু* কাকতখনক ন লেখাৰুৰ ধন বুলি কিয় কোৱা হৈছে? ব্যাখ্যা কৰক।

গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ সাদিনীয়া কাকত *আসাম নিউজ* কাকতখনে সম্পাদক হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাৰ গুণত আগুৱাই যাবলৈ সক্ষম হৈছিল। ইয়াৰ যুক্তিযুক্ততা বিচাৰ কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ *অৰুণোদই*ৰ পৰৱৰ্তী বাতৰিকাকতসমূহৰ এটি ৰূপৰেখা দিবলৈ চেষ্টা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ *মৌ*ৰ সম্পাদক বৰাই কাকতখনত অসমীয়া সমাজৰ কোনকেইটি দিশৰ প্ৰতিফলন ঘটাইছে? আলোচনা আগবঢ়াওক।

*** ***** ***